

UNIVERSITATEA CREȘTINĂ «DIMITRIE CANTEMIR»

Masterat: Drept Internațional și Comunitar
Facultatea de Științe Juridice și Administrative

Prof. univ. dr. Victor Duculescu

DREPTUL TRATATELOR

-cu un *Cuvânt înainte* de prof. univ. dr. Dumitru Mazilu, ambasador-

Copyright © 2007, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

Editurii Pro Universitaria

Nici o parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al **Editurii Pro Universitaria**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DUCULESCU, VICTOR

Dreptul tratatelor / prof. univ. dr. Victor

Duculescu. – București : Pro Universitaria, 2007

Bibliogr.

ISBN 978-973-129-082-9

341.24

CUVÂNT ÎNAINTE

„Dreptul tratatelor” reprezintă – după cum se știe – un capitol important al Dreptului Internațional Public. Cei mai mulți autori abordează problematica „Dreptului tratatelor” în limitele unui asemenea capitol de curs, ceea ce nu îngăduie o analiză mai largă, impusă de această materie. Sunt, totuși, unii autori care cercetează problemele „Dreptului tratatelor” distinct, subliniind rolul și semnificația lor în structurarea și desfășurarea relațiilor internaționale. Dacă la nivelul cursurilor universitare se justifică transmiterea unor cunoștințe sintetice asupra „Dreptului tratatelor”, așa încât studenții să fie familiarizați cu problematica generală a tratatelor, în cadrul Cursurilor de Masterat se impune o analiză mai completă și mai aprofundată a acestei problematice.

Prof. univ. dr. Victor Duculescu – unul din cei mai apreciați specialiști în domeniul dreptului internațional, titular al Cursului „Dreptul tratatelor” la Masterul de Drept Internațional și Comunitar la Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” – a elaborat Cursul de față, oferind masteranzilor o cercetare științifică substanțială privind tratatele internaționale. Reputat om de știință, autor al mai multor lucrări de specialitate, membru al Academiei Central Europene de Știință și Artă și al Academiei Oamenilor de Știință, prof. univ. dr. Victor Duculescu supune analizei problemele încheierii tratatelor; efectelor tratatelor; interpretării tratatelor; succesiunii statelor la tratatele internaționale; rezervelor la tratatele internaționale; condițiilor de existență și de validitate a tratatelor.

După cum precizează chiar autorul, în Considerațiunile generale asupra problemelor abordate în Curs: **„Dreptul tratatelor reprezintă astăzi unul din capitolele cele mai importante al dreptului internațional”**. Acest capitol cuprinde „principiile și regulile esențiale, de formă și de fond, care guvernează tratatele internaționale, mijlocul principal prin care statele își manifestă astăzi voința de a crea raporturi juridice între ele, dar și modul în care tratatele se aplică, se execută, iar în final acțiunea lor poate înceta”.

Cursul de față se bazează pe o cercetare aprofundată a textelor juridice în materie, în primul rând a **Convenției de la Viena privind dreptul tratatelor** din 23 mai 1969, și a **Legii N°. 590/2003 privind tratatele**. Totodată, în Curs, prof. univ. dr. Victor Duculescu valorifică pertinent bogata doctrină existentă în domeniul tratatelor, în context european și mondial.

Pentru rațiunile evocate, recomandăm cu multă căldură acest Curs valoros masteranzilor la Drept Internațional și Comunitar de la Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”.

Prof. univ. dr. Dumitru MAZILU
Membru al Academiei Diplomatice Internaționale
Doctor Honoris Causa al Universității
Internaționale „Albert Schweitzer” din Geneva

I. Considerațiuni generale

„Am fi tentați să spunem că tratatele au existat dintotdeauna!” – observa profesorul Pierre-Marie Dupuy, de la Universitatea Paris II Panthéon-Assas, în cea de a șaptea ediție a manualului său de <<Drept internațional public>>. **„Apariția lor este în orice caz legată de aceea a comunităților politice organizate, chemate prin forța lucrurilor să intre în relații unele cu celelalte”¹.**

Afirmația este cât se poate de întemeiată, dacă ne gândim la faptul că tratatele internaționale au o îndelungată și spectaculoasă istorie. În trecut, de nenumărate ori ele au pus capăt unor războaie nimicitoare, au statornicit soluții de pace - mai mult sau mai puțin echitabile, în funcție de raporturile de forțe -, au deschis drumul unor acțiuni de cooperare și, în final, au pus bazele unor mecanisme instituționale puternice de cooperare, deoarece nu trebuie să uităm că organizațiile internaționale au fost constituite tot prin tratate².

De la „Tratatul sublim”, încheiat între Ramses al II-lea și Hattuşil al III-lea regele hitiților, și până astăzi, au fost încheiate mii - chiar zeci de mii - de înțelegeri internaționale. Astăzi ele nu mai sunt confirmate prin jurăminte solemne și nici săpate pe tăblițe de piatră. Sunt garantate mai ales de forța politică și militară a statelor, dar și de respectul față de dreptul internațional, de convingerea popoarelor lumii că normele și principiile de conviețuire internațională se cer a fi recunoscute și respectate.

---

¹ Pierre-Marie Dupuy, **Droit international public**, 7-e edition, Dalloz, Paris, 2004, pag. 257.

² Dumitru Mazilu, **Dreptul internațional public**, ediția II-a, vol.II, Editura Lumina Lex, București, 2005, pag.17; Raluca Miga-Beșteliu, **Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public**, Ed.All, București, 1998, pag.261; Marian Mihăilă, **Elemente de drept internațional public și privat** Ed.All Beck, București, 2001, pag.98; Stelian Scăunaș, **Drept internațional public** Ed.All Beck, 2002, pag. 62.

Datorită acestor motive, **dreptul tratatelor reprezintă astăzi unul dintre capitolele cele mai importante ale dreptului internațional**³. El cuprinde principiile și regulile esențiale, de formă și de fond, care guvernează tratatele internaționale, mijlocul principal prin care statele își manifestă astăzi voința de a crea raporturi juridice între ele, dar și modul în care tratatele se aplică, se execută, iar în final acțiunea lor poate înceta.

Pe măsură ce societatea internațională s-a extins și s-a diversificat iar relațiile economice și politice dintre state s-au amplificat, tratatele au căpătat o importanță din ce în ce mai mare, ele reglementând practic toate domeniile conviețuirii și colaborării statelor, indiferent de deosebirile lor politice, ideologice și de structură socială.

Însăși **problematica ce formează obiectul tratatelor internaționale s-a diversificat**: de la tratate de pace și alianță - cunoscute din timpurile cele mai vechi -, până la o paletă foarte largă de acorduri pe care statele le perfectează în cele mai diferite domenii (economic, politic, militar, al cooperării în domeniul juridic ș.a). Pe de altă parte, înseși **tipurile de tratate au înregistrat o mare varietate**. De la tratate solemne, garantate prin invocarea divinității, formule sacramentale, garanții materiale sau teritoriale, s-a ajuns la acorduri în formă simplificată, ce permit exprimarea consimțământului părților în condiții de maximă operativitate. Nu este nici o exagerare dacă am afirma că astăzi întreaga gamă a relațiilor internaționale este, practic, dependentă de dreptul tratatelor, a cărui cunoaștere este indispensabilă juriștilor care aspiră să devină specialiști în domeniul dreptului internațional.

Pe parcursul timpului, tehnica tratatelor internaționale s-a perfecționat și ea, devenind tot mai important rolul juriștilor, al specialiștilor în dreptul internațional, chemați să asigure că tratatele

---

³ Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, **Dreptul tratatelor**, Editura Continent XXI, București, pag. 11; Victor Duculescu, Nicolae Ploșteanu, Adrian Pătrașcu, Felix Zaharia, Adrian Boanță, **Dreptul tratatelor. Noțiuni de teorie și practică** Editura Lumina Lex, București, 2005, pag. 33 și urm.

vor oferi cadrul cel mai adecvat și mai favorabil garantării intereselor propriilor lor țări în relațiile cu celelalte state, cu care au fost statornicite raporturi de colaborare⁴.

Dată fiind însemnătatea deosebită pe care o prezintă pentru relațiile dintre state, tratatele au format obiectul unor ample preocupări în cadrul acțiunii de codificare a dreptului internațional. Numeroase asociații științifice neguvernamentale - printre care Institutul de Drept Internațional, Asociația de Drept Internațional, Grupul de cercetare de la Harvard - au elaborat studii și proiecte substanțiale consacrate dreptului tratatelor. La acestea se cuvin adăugate eforturile Conferințelor pan-americane care au abordat, printre alte subiecte, și tematica tratatelor. Sunt demne de remarcat, în același sens, studiile Societății Națiunilor, și în special cele ale Organizației Națiunilor Unite, sub auspiciile căreia - după îndelungi și fructuoase eforturi depuse în cadrul Comisiei de drept internațional - dreptul tratatelor a fost dezbătut într-o conferință a plenipotențiarilor desfășurată în două sesiuni, care s-a soldat cu adoptarea unui instrument de însemnătate și mare rezonanță - **Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor**.

Semnata la 23 mai 1969, Convenția a intrat în vigoare la 27 ianuarie 1980, după ratificarea ei de 35 de state, iar în prezent 100 state sunt părți la această convenție⁵.

Reprezentând, în substanța sa, un instrument de codificare a regulilor cutumiare existente, Convenția de la Viena conține și prevederi noi, ca expresie a „dezvoltării progresive” a dreptului internațional în materie. Ea este pe drept cuvânt considerată astăzi ca reprezentând principalul izvor al dreptului tratatelor, fiind invocată

---

⁴ Victor Duculescu, Nicolae Ploșteanu ș.a., **op.cit.**, pag. 49.

⁵ Autorul român Ion Diaconu precizează că “Deși este în esență un tratat care, potrivit propriilor sale norme nu are efecte față de statele terțe, Convenția din 1969 reprezintă un veritabil Cod al dreptului tratatelor; în cea mai mare parte a prevederilor sale, ea sistematizează norme cutumiare preexistente, obligatorii pentru toate statele, indiferent dacă au ratificat-o” (Ion Diaconu, **Tratat de Drept Internațional Public**, vol. I Ed.Lumina Lex, București, 2002, pag. 101).

și aplicată în mod curent de tribunale și de state – chiar și de cele care nu au aderat încă –, beneficiind de o incontestabilă autoritate.

Nu mai puțin importante sunt dispozițiile de drept intern care stabilesc mijloacele prin care țările devin părți la tratate. Constituția României din 1991 a delimitat competența organelor de stat abilitate să angajeze statul pe plan extern, iar Legea nr. 590/2003 a statornicit un amplu corp de reguli privind procedura încheierii tratatelor, aplicarea, modificarea și încetarea valabilității lor, definind totodată, cu multă claritate, îndatoririle Ministerului Afacerilor Externe și ale altor organe de stat implicate în perfectarea înțelegerilor internaționale ale României⁶.

Reforma constituțională din 2003 a adus importante modificări prin aceea că a introdus în Constituție reglementări clare și precise în legătură cu integrarea în Uniunea Europeană și Organizația Tratatului Atlanticului de Nord. Au fost stabilite proceduri prin care urmează a se efectua aderarea României la tratatele constitutive ale Uniunii Europene și s-a decis că urmare aderării prevederile tratatelor constitutive, precum și celelalte reglementări comunitare cu caracter obligatoriu, au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea prevederilor actului de aderare.

Evoluția vieții internaționale în ultimii ani demonstrează faptul că tratatele internaționale continuă să se afle în centrul preocupării statelor, al organizațiilor internaționale. Recentul Tratat Constituțional European ilustrează încă odată viabilitatea termenului de „**tratat**” și rolul primordial pe care îl are convenirea unor forme juridice angajante pentru definirea marilor probleme ale colaborării statelor⁷.

---

⁶ Legea nr. 590/2003 privind tratatele, în „Monitorul Oficial al României, Anul 172(XVI), nr. 23, Partea I-a, Legi, decrete, hotărâri și alte acte, luni, 12 ianuarie 2004.

⁷ Constanța Călinoiu, Victor Duculescu, **Drept constituțional și instituții politice**, Ediție revăzută și completată, Editura Lumina Lex, București, 2005, Partea XI-a, **Dimensiunea europeană a dreptului constituțional**, pag. 275-292.

Din păcate, au existat și există încă situații când interese politice au prevalat față de considerațiunile juridice. Unele state s-au retras din tratate internaționale și nu au acceptat să fie condiționate în politica lor externă de apartenența la un anumit tratat. Tendința generală, însă, continuă să fie respectarea tratatelor, deoarece numai prin aceasta se poate asigura stabilitatea sistemului internațional și eficiența acțiunilor de cooperare.

II. Definiția tratatelor internaționale

Dată fiind extraordinara varietate a înțelegerilor internaționale, specialiștii în domeniul dreptului internațional au căutat să elaboreze o **definiție** a tratatelor de natură a include toate categoriile de instrumente juridice subsumate acestei noțiuni. Rezultat al acestei preocupări, articolul 2 din Convenția de la Viena a stabilit că prin tratat se înțelege „un acord internațional încheiat în scris între state și guvernat de dreptul internațional, fie că este consemnat într-un instrument unic, fie în două sau mai multe instrumente conexe și oricare ar fi denumirea sa particulară”.

Dintre definițiile întâlnite în literatura de specialitate vom menționa mai întâi pe aceea a profesorului Charles Rousseau care, într-o formulare și mai generală decât cea citată, consideră că denumirea de tratat poate să fie recunoscută oricărui „acord încheiat între membrii comunității internaționale și destinat să producă anumite efecte de drept”⁸. În felul acesta, tratatul ar corespunde deopotrivă la ceea ce în ordinea internă se numește **lege** și la ceea ce, în aceeași ordine, se numește **contract**.

În monografia sa fundamentală consacrată temei, Lordul McNair precizează că termenul de „tratate” denotă „un acord scris prin care două sau mai multe state sau organizații internaționale creează ori intenționează să creeze o relație între ele operând în sfera dreptului internațional”⁹. Potrivit definiției propuse de Oppenheim / Lauterpacht,

---

⁸ Charles Rousseau, **Droit international public**, Tome I Introduction et sources, Paris, ed.Sirey, 1970, pag.61 și urm.

⁹ Lord McNair, **The Law of Treaties**, Oxford, Clarendon Press, 1961, pag. 3.

„Tratatele internaționale sunt acorduri de factură contractuală între state sau organizații de state care crează drepturi și obligații juridice între părți”¹⁰.

În literatura română de specialitate, profesorul Grigore Geamănu a definit tratatul internațional ca fiind „un acord de voință între două sau mai multe state ori între alte subiecte de drept internațional destinate să producă efecte juridice și supuse normelor dreptului internațional”¹¹. Profesorul Dumitru Mazilu consideră că tratatul „exprimând voința a două sau mai multe state este un act juridic care stipulează drepturi și obligații internaționale, este instrumentul juridic prin care se crează, se modifică sau se sting raporturi juridice internaționale”¹².

În opinia profesorului Ion M.Anghel, „Tratatul internațional înseamnă orice fel de angajament consensual făcut în baza dreptului internațional și constituie unul din mijloacele prin care subiectele de drept internațional dobândesc drepturi și își asumă, unul față de altul, obligații prin care se leagă în conformitate cu dreptul internațional”¹³.

Fără a mai cita alte definiții, este important să fie reținută ideea pe care o relevă Lauterpacht, în sensul că un tratat, fiind un contract, „nu trebuie să fie confundat cu diverse documente care au o legătură cu tratatele dar care nu sunt ele însele tratate, și anume un **memoriu**, o **propunere**, o **notă verbală** sau un **proces verbal**”. „Un **memoriu** (sau **memorandum**) – continuă autorul – este o notă diplomatică care conține o expunere sumară a principalelor elemente ale unei înțelegeri. O **propunere** este un document care conține o ofertă prezentată de un stat unui alt stat. O **notă verbală** este un document nesemnat care conține rezumatul conversațiilor sau evenimentelor ori altele asemănătoare. Un **proces-verbal** este relatarea oficială sau minuta deliberărilor zilnice ale unei conferințe și a concluziilor

---

¹⁰ L.Oppenheim, **International Law**, eight edition, edited by H.Lauterpacht, London, Longmans, 1955, pag.877.

¹¹ Grigore Geamănu, **Drept internațional public**, vol. II, Tratat, Editura didactică și pedagogică, București, 1983, pag.63.

¹² Dumitru Mazilu, **op.cit.**, pag.18.

¹³ Ion M.Anghel, **Dreptul tratatelor**, Ed. Lumina Lex, București, 1994, pag. 3.